

Nieuw voor Groningen: Groenlandse Kolgans

Willem-Jan Fontijn & Marnix Jonker

Zowel in 2002 als in 2003 werd tussen Schaaphok en Slochteren een aantal Groenlandse Kolganzen *Anser albifrons flavirostris* waargenomen. In 2002 betrof het een groep van maar liefst negen vogels, in 2003 ging het om twee exemplaren. Groenlandse Kolgans, die (voorlopig nog) als ondersoort van Kolgans *A. a. albifrons* wordt beschouwd, was in de provincie Groningen nog niet eerder vastgesteld. Beide gevallen worden in dit artikel besproken.

3 en 4 februari 2002

Op 3 februari werd een groep van negen Groenlandse Kolganzen ontdekt op een akker in de Kloosterpolder, net ten westen van Slochteren. De groep bestond uit vijf adulte en vier juveniele vogels. Nadat 's avonds op het internet enkele video-stills van deze vogels verschenen op de website van Trinus Haitjema, werd deze bijzondere waarneming via de Dutch Birding-vogelijst en semafoon bekendgemaakt. De volgende dag, rond één uur, vond André Boven de vogels terug op dezelfde plaats waar ze de dag ervoor ontdekt waren. De groep Groenlandse Kolganzen bevond zich dicht langs de weg, aan de rand van een grote groep Toendrarietganzen *A. serrirostris*, Kolganzen en een klein aantal Taigarietganzen *A. fabalis*. Een half uur later, nadat inmiddels Willem-Jan Fontijn en Martin Olthoff zich bij André gevoegd hadden, zat het groepje ganzen een stuk verder van de weg af. De groep Groenlanders bevond zich nu, samen met een juveniele Kolgans, enkele adulte Kolganzen en een Toendrarietgans, op ongeveer 300 meter van de weg. Ondanks de afstand waren de vogels redelijk te bekijken en konden goed vergeleken worden met de andere ganzen. De groep was vrij eenvoudig te herkennen aan het iets grotere formaat, de langere en forsere, oranjegelige snavel en het dui-

delijk meer donkerbruine verenkleed. Ook gedroegen de vogels zich als een hechte familie-groep die zich nogal afzijdig hield van de andere ganzen. Mede daardoor kon de groep steeds gemakkelijk teruggevonden worden. Rond kwart over drie verjoeg de landeigenaar de grote groep ganzen van de akkers waarna alle vogels zich over een groot gebied verspreidden. De groep Groenlandse Kollen kon daarna niet meer worden teruggevonden.

9 februari 2003

Op 9 februari besloten Dusan Brinkhuizen en Marnix Jonker ganzen te gaan kijken. Speciale aandacht ging uit naar de Groenlandse Kolgans, een taxon dat beiden nog niet eerder gezien hadden. Besloten werd om een rondje te maken vanuit Groningen via Harkstede, Slochteren, het Schildmeer en het Hoeksmeer. In dit gebied pleisteren vaak behoorlijke aantallen Kolganzen, die eigenlijk niet of nauwelijks door andere vogelaars worden afgezocht. De voorafgaande week hadden beide waarnemers hier een aantal grote groepen gezien. Net voorbij Harkstede werd het eerste kleine groepje Kollen en rietganzen gevonden. Deze vogels zaten eigenlijk net te ver, waardoor bijna alle snavels van de Kolganzen wel oranje leken. Wel konden hier enkele mooie Taigarietganzen worden genoteerd. Vlak voor

Schaaphok werd wederom een groepje Kolganzen gevonden. Twee leucistische Kolganzen, die Dusan de week ervoor nabij Harkstede ook al had waargenomen, zaten in deze groep. Voorbij Schaaphok werd een derde groep van zo'n 250 Kolganzen aan de linkerkant en rietganzen aan de rechterkant van de auto gevonden. De vogels liepen vlak bij de weg en vrijwel direct werden twee Kolganzen opgemerkt die opvallend donker waren en een oranje snavel hadden! Rustig werden alle kenmerken doorgenomen en konden de vogels als zekere Groenlandse Kolganzen gedetermineerd worden. De vogels waren duidelijk gepaard en graasden steeds in elkaars nabijheid door de hele groep ganzen heen. Snel werden de vogels doorgegeven. Na een klein half uur was Willem-Jan Fontijn ter plekke die kon vertellen dat dit op exact dezelfde plaats was als in 2002, al snel gevolgd door een tiental andere vogelaars. Ook werd Willem Hartholt gebeld met het verzoek digiscoopplaatjes te maken ter documentatie. Na zo'n tweeënhalf uur te zijn waargenomen zijn de vogels naar achteren gevlogen. Hier konden ze nog eenmaal worden teruggevonden maar de dagen erna zijn ze niet meer gezien. Wel werden op 9 maart twee adulte vogels waargenomen nabij het Hoeksmeer, Garrelsweer. Het is waarschijnlijk dat dit dezelfde vogels betrof.

Onderstaande beschrijving is gebaseerd op beide waarnemingen.

Grootte en bouw

In directe vergelijking met Kolgans is Groenlandse Kolgans iets groter en vooral forsler gebouwd. De kop is groter en heeft een hoekiger profiel door de hogere snavelbasis en de langere, forse snavel. De nek is opvallend dikker dan bij een Kolgans, ook iets langer. Vooral bij onrust (gestrekte nek) was dit goed te zien; Groenlanders steken ruim een halve kopdikte boven Kolganzen uit. Lichaam is zwaarder gebouwd dan van Kolgans.

Verenkleed adulte vogels

Kop en hals donkerbruin. Bovendelen eveneens donkerbruin met aan mantel en schou-

derveren onopvallende lichte crèmebruine veerranden. Vooral op enige afstand maakten de vogels daardoor een uniform donkere indruk. De kleur van de onderdelen was meer variabel. Eén vogel van de groep van negen en een van de twee vogels van 2003 waren zeer donkerbruin op borst en buik met brede zwarte buikvlekken. De andere vogels waren met name op de buik lichter bruin en hadden een met Kolgans vergelijkbare hoeveelheid zwart op de onderdelen. Alle adulte Groenlandse Kolganzen waren echter duidelijk donkerder op borst en buik dan de aanwezige Kolganzen. De staart was geheel zwartbruin met een zeer smalle witte eindband.

Verenkleed juveniele vogels

In vergelijking met juveniele Kolgans waren de kop, hals, boven- en onderdelen duidelijk donkerder grijsbruin. Vooral op de borst en de effen gekleurde ongetekende buik was dit opvallend. Enkele van de juvenielen vertoonden enige witte bevedering op het voorhoofd (eerste winter vogels).

Naakte delen

Oog donker. Poten oranje, iets dieper oranje dan bij Kolgans. Snavel van adulte vogel oranjegeel. Oranje kleur ongeveer vergelijkbaar met aanwezige Toendrarietganzen. Snavels van juvenielen dof oranje met donkere nagel.

Determinatie

Voor zowel de adulte als de juveniele vogels geldt het grotere en stevigere formaat ten opzichte van Kolgans, de lange en forse oranje-kleurige snavel, het donkere verenkleed op kop, hals, boven- en onderdelen, en vooral de staart met de smalle witte eindrand als kenmerkend voor Groenlandse Kolgans.

Adulte Kolgans is iets kleiner van postuur met een kleinere, roze snavel. Het verenkleed is lichter grijsbruin met aan mantel- en schouderveren opvallend lichte randen. De staart heeft een bredere witte eindband.

Juveniele Kolgans is vergeleken met juveniele Groenlandse lichter grijsbruin op de kop, hals en bovendelen. Vooral de onderdelen (borst en buik) zijn duidelijk lichter. De roze snavel heeft een donkere nagel en rondom de snavel-

basis is een ring met zwarte bevedering zichtbaar.

In veel literatuur (o.a. Harris et. al. 1991, Jonsson 1994) wordt een grote hoeveelheid zwart op de onderdelen als kenmerk genoemd voor Groenlandse Kolgans. Hoewel sommige exemplaren veel zwart hebben op de onderdelen is bij de meeste de hoeveelheid zwart niet afwijkend van Kolgans. Dit blijkt dus geen bruikbaar kenmerk te zijn. Een relatief 'nieuw' kenmerk - namelijk de geheel donkere staart met de smalle witte achterrand - is inmiddels veel beter gebleken (van Duivendijk 2002).

Verspreiding en voorkomen

Groenlandse Kolgans is een broedvogel van vooral West-Groenland. Na de broedtijd trekken de vogels naar IJsland en vervolgens verder, met name in de richting van Ierland en Zuidwest-Schotland om daar te overwinteren. Kleinere aantallen verblijven in het westen van Wales.

De Britse en Ierse winterpopulatie wordt geschat op 12.000 vogels (Madge en Burn 1988). In Nederland is Groenlandse Kolgans een zeldzame wintergast die voornamelijk wordt waargenomen van oktober tot april. Er zijn tot en met 2001 22 gevallen van in totaal 36 vogels aanvaard door het CDNA (van den Berg en Bosman 2001, van der Vliet 2002). Daaronder

bevinden zich enkele familiegroepjes van vier en vijf exemplaren. Zowel in 2002 als in 2003 was er een groot aantal meldingen in Nederland. In totaal ging het om ruim veertig vogels. Uitzonderlijk daarbij waren echter de grote groepen die werden waargenomen. Naast de negen van Slochteren, was er een groep van tien vogels die in januari 2002 verbleef nabij Petten, Noord-Holland. In januari 2003 waren zeven vogels waargenomen in Zeeland (Van Dongen, et. al. 2002, 2003). Naast de toegenomen kennis en belangstelling voor dit taxon (in de nabije toekomst wordt Groenlandse Kolgans waarschijnlijk als aparte soort beschouwd) is er mogelijk nog een andere verklaring voor het hoge aantal waarnemingen: in beide jaren vond er ook een influx plaats van Witbuikrotganzen *Branta hrota*. Beide soorten broeden en overwinteren grotendeels in dezelfde gebieden en mogelijk dat bepaalde omstandigheden in de overwinteringsgebieden, zoals de strenge vorstperiode in 2003, er toe leidden dat grotere aantallen dan normaal ons land bezochten. De groep van negen is inmiddels door het CDNA aanvaard en betreft daarmee officieel het eerste geval voor Groningen. De andere twee zijn ingediend en gezien de goede documentatie zal aanvaarding geen probleem zijn.

Groenlandse Kolgans, 9 februari 2003, Slochteren.

Foto: Willem Hartholt

Literatuur

van den Berg, A.B en Bosman, C.A.W. 2001.
Zeldzame vogels van Nederland.

Avifauna van Nederland 1. Tweede editie.

van Dongen, R. Haas, K. en de Rouw, P. 2002
en 2003. 'Recente meldingen'. *Dutch Birding* 24:
blz. 137, 25: blz. 114.

van Duivendijk, N. 2002. *Dutch Birding*
Kenmerkengids. *Dutch Birding* vogelgids 14.

Harris, A. Tucker, L. en Vinicombe, K. 1991.
Vogeldeterminatie. Baarn.

Jonsson, L. 1994. *Vogels van Europa, Noord-
Afrika en het Midden-Oosten.* Baarn.

Madge, S. and Burn, H. 1988.

*Waterfowl. An identification guide to the ducks,
geese and swans of the world.*

van der Vliet, R.E, van der Laan, J. en CDNA.
2002. 'Rare birds in the Netherlands in 2001'.
Dutch Birding 24: 325-349.

Website Trinus Haitjema:
<http://users.bart.nl/~bewick/grokol.htm>

Willem-Jan Fontijn
Slochterstraat 40
9611 CP Sappemeer.